

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

У статті розглянуто інноваційні підходи до розвитку творчого потенціалу вчителя біології, його готовність до сприйняття й засвоєння нових педагогічних технологій та їх застосування в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, педагогічна технологія, інноваційні підходи, інноваційний процес, педагогічна майстерня, майстер-клас, педагогічна творчість, новатор, новаторський підхід.

Сучасна освіта й особливо загальноосвітня школа під впливом науково-технічного прогресу та інформаційного буму вже порівняно тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей.

Модернізація вітчизняної освіти, що відбувається на тлі інтенсивних соціальних перетворень, висуває нові вимоги до фахівців будь-якої галузі, надаючи пріоритетного значення таким особистісним якостям, як уміння творчо працювати, самостійно вирішувати проблеми, прагнення до само-розвитку, творчої самореалізації, розкриття своїх здібностей та можливостей.

Професійна діяльність учителя за своїм характером давно й однозначно віднесена в наукових дослідженнях до творчих видів діяльності та розглядається як дуже нелегка праця. Її складність виявляється у різноманітні компоненти, у різноплановості взаємозв'язків між ними, а також між цими компонентами і зовнішнім середовищем. Викладацька діяльність нерозривно пов'язана з творчістю. Практично при проведенні кожного заняття учителю доводиться щось змінювати й у змісті навчального матеріалу, і в методиці навчання. Кожне заняття кожного разу виходить новим.

Учитель стає майстром своєї справи, професіоналом у міру того, як він створює і розвиває педагогічну діяльність, опановує педагогічний капітал, визначає педагогічні цінності. Творчу особистість характеризують такі риси, як готовність до ризику, незалежність і критичність суджень, імпульсивність, пізнавальна "пунктуальність", самобутність, сміливість уяви думки. Ці якості розвивають особливості дійсно вільної, самостійної й активної особистості.

Метою статті є висвітлення інноваційних підходів до розвитку творчого потенціалу вчителя.

Проведений нами аналіз наукової літератури з питання розвитку творчого потенціалу вчителя дає можливість стверджувати, що значним поштовхом для розвитку творчого потенціалу вчителя біології стали Закони України "Про загальну середню освіту" [1], "Про освіту" [2] та "Про інноваційну діяльність" [3].

Під сучасним поняттям "творча особистість" розуміється такий тип особистості, для якої характерна стійка спрямованість на високий рівень

творчості, мотиваційно-творча активність, котра виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, які дають їй змогу досягти прогресивних, соціально й особистісно значущих творчих результатів в одному чи декількох видах діяльності.

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, провідну роль у якому відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти.

Сучасний учитель біології має бути готовим до сприйняття й засвоєння нових педагогічних технологій та їх застосування в навчально-виховному процесі, тобто до інноваційної педагогічної діяльності. Майстерність учителя, його фаховий рівень, технологічна та інноваційна культура, а відповідно й ефективність навчально-виховного процесу залежать від уміння правильно визначити та оптимально поєднати можливості та переваги педагогічних інновацій.

Сучасний учитель покликаний розв'язувати завдання, що потребують серйозних педагогічних зусиль.

Освоєння нового змісту навчальних програм, нових форм і методів викладання, пошуки ефективних шляхів виховання, реалізація гуманістичної парадигми, необхідність враховувати швидкі зміни в суспільстві й інформаційному просторі предмета, що викладається, – все це під силу лише психічно здоровому, професійно компетентному вчителю, який творчо працює.

Творчий потенціал невичерпний, з роками він може розвиватися та збагачуватися відповідно до умов життєдіяльності особистості, її цілей, уявлень, прагнень. Вагомою умовою розвитку творчого потенціалу вчителя є творчий стиль життя.

Державна програма відродження освіти передбачає необхідність створення й упровадження нових прогресивних технологій у навчально-виховний процес, тому вчителю відводиться провідна роль у втіленні інновацій. Але ефективність упровадження інноваційних підходів у навчально-виховний процес можлива за умови організації підготовки тих, хто навчається, і тих, хто навчає.

Педагогічна творчість реалізується на двох рівнях:

1. Творчість у широкому розумінні – відкриття нового для себе, тобто виявлення педагогом варіативних нестандартних способів розв'язання завдань. На цьому рівні відбувається перехід від алгоритмізованих, стереотипних прийомів до суб'єктивно нових.

2. Творчість у вузькому розумінні – відкриття нового для себе і для інших, новаторство.

У творчих педагогів краще розуміння себе, висока самоповага, адекватна самооцінка, сильний зв'язок між такими підструктурами самосвідомості, як знання про себе, ставлення до себе, задоволеність своєю професійною діяльністю. Але творчий, конструктивний педагог не обов'язково є педагогом з високим інноваційним потенціалом. Інтерес до новацій може

співіснувати зі спрямованістю не на розвиток вихованця, а на інші зовнішні цілі: підвищення престижу в очах адміністрації, колег, батьків вихованців, задоволеність від володіння “модними” методиками. Це означає, що особистісна центрація педагога може спрямовуватися в різні сфери.

Для творчого вчителя характерне розвинуте відчуття нового та відкритість новому (інноваційному) як система знань, переконань тощо.

Під впливом інноваційних процесів поступово змінюється структура освітньої системи: відмирають застарілі громіздкі педагогічні системи і виникають нові. Відбуваються зміни в структурі та реалізації різноманітних управлінських схем педагогічної діяльності, яка є насамперед творчою за характером і змістом.

Розвитку творчого потенціалу вчителя сприяє створення альтернативних шкіл, розширення поля вибору варіантів педагогічної діяльності.

Сьогодні в школі є чимало інноваційних програм, авторських технологій, альтернативних підручників, науково-методичних посібників тощо. У навчально-виховному процесі використовуються сучасні мультимедійні та медіа-технології. Вони ІКТ допомагають у роботі над проблемою індивідуалізації та диференціації навчання: підвищується темп уроку, збільшується обсяг самостійної роботи учнів, здійснюється індивідуальний і диференційований підходи. Застосування ІКТ дає змогу підвищити якість знань учнів, використовувати додатковий матеріал (у тому числі й ресурси Інтернету).

Створюються організаційно-педагогічні умови, які узаконюють педагогічну творчість і спрямовують її на зв'язок із педагогічною наукою.

Стимулом для розвитку творчого потенціалу стала зміна структури позашкільного та внутрішньошкільного управління. У сучасній школі почали працювати психологи, соціологи, завідувачі методичних кабінетів, заступники директорів шкіл із науково-методичної роботи, наукові консультанти з професійних учених-дослідників [6, с. 41].

Інноваційним підходом до розвитку творчого потенціалу вчителя є створення “творчої педагогічної майстерні”, пріоритетом якої стало створення, апробація, адаптація нових технологій навчання, виховання, управління.

Членами “творчої педагогічної майстерні” є педагоги, які за інтересами групуються у творчі динамічні групи. Члени творчих динамічних груп можуть переходити з однієї групи в іншу для виконання наукових завдань, працювати одночасно в кількох групах.

Однією з важливих характеристик нового інноваційного спрямування є використання майстер-класу як форми розвитку творчого потенціалу вчителя під час підвищення його педагогічної кваліфікації на курсах удосконалення вчителів [4, с. 217].

Характеризуючи майстер-клас, М.М. Поташник відзначає, що це вид професійного об'єднання в складі вчителя-майстра й групи вчителів-учнів.

Перевага майстер-класу над іншими формами професійного спілкування полягає в тому, що: по-перше, ідея проведення майстер-класу спря-

мована на результативність роботи його “учнів”, практико- та компетентнісно-орієнтована; по-друге, майстер-клас – одна з інтерактивних форм професійної взаємодії педагогів, що вигідно відрізняє її від репродуктивних форм спілкування вчителів; по-третє, майстер-клас як форма розвитку творчого потенціалу слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів передбачає використання емпіричних методів: спостереження, вивчення документів та результатів діяльності вчителя-майстра, розробка дидактичних матеріалів для роботи у власній педагогічній діяльності [5, с. 3].

Упровадження в роботу для слухачів курсів підвищення кваліфікації експериментального спецкурсу “Педагогічні інновації: теорія і практика” приведе до підвищення в учителів рівня сформованості знань про творчі процеси та творчу діяльність, розвитку творчого потенціалу й створення мотивації до розвитку творчості в педагогічному процесі.

Педагогічна творчість – це завжди пошук нового або для себе (винахід нестандартних рішень педагогічних завдань), або для себе й інших (створення нових оригінальних підходів, окремих прийомів, які перебудовують відомий педагогічний досвід).

Учитель не народжується новатором, він ним стає, працюючи над собою в соціумі, який потребує новаторських підходів до освітньої діяльності й створює для цього необхідні умови, котрі приводять до істинної творчості.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про загальну середню освіту” // Загальна середня освіта : зб. нормативно-правових документів. – К., 2003. – Ч. I. – 436 с.
2. Закон України “Про освіту” // Загальна середня освіта : зб. нормативно-правових документів. – К., 2003. – Ч. I. – 436 с.
3. Закон України “Про інноваційну діяльність” // Загальна середня освіта : зб. нормативно-правових документів. – К., 2003. – Ч. I. – 436 с.
4. Павленко Л.А. Майстер-клас – форма розвитку творчого потенціалу вчителя біології в системі післядипломної педагогічної освіти / Л.А. Павленко // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Ч. 2. – Вип. 82. – 328 с.
5. Формы профессионального обучения педагогов: мастер-классы, технологические приемы / [авт.-сост. Т.В. Хуртова]. – Волгоград : Учитель, 2008. – 207 с.
6. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність / В.В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.

Павленко Л.А. Инновационные подходы к развитию творческого потенциала учителя биологии

В статье рассматриваются инновационные подходы к развитию творческого потенциала учителя, его готовность к восприятию и усвоению новых педагогических технологий, их использование в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: творчество, творческий потенциал, педагогическая технология, инновационные подходы, инновационный процесс, педагогическая мастерская, мастер-класс, педагогическое творчество, новатор, новаторский подход.

Pavlenko L. Innovative approaches to the development of the creative potential of the teacher of biology

In the article the innovative going is examined near development creative to potential of teacher, his readiness to perception and mastering of new pedagogical technologies, their use at educational process.

Key words: creation, creative potential, pedagogical technology, innovative approaches, innovative process, pedagogical workshop, master-class, pedagogical creation, innovator, innovative approach.